

Outsider

J. SPIJKER

U ziet het meteen: het *Tijdschrift voor Psychiatrie* is in een nieuwe jas gestoken. De inhoud moge dan op veel terreinen herkenbaar zijn, maar qua uiterlijk heeft er een indrukwekkende ‘make-over’ plaatsgevonden.

Outsiderkunst op omslag

De voorkant springt natuurlijk het meest in het oog en we hebben daarbij voor kunst gekozen. De relatie kunst en psychiatrie is er van oudsher. De gedachte dat een creatieve geest en psychische kwetsbaarheid niet ver van elkaar vandaan liggen, werd eerder in dit tijdschrift in twee artikelen onderzocht door (Thys e.a. 2011; 2012). Ook worden aan psychiatrische patiënten vaak vormen van kunstzinnige therapie aangeboden als behandelinterventie. Daarvoor is niet veel sterke wetenschappelijke onderbouwing (zie een boekbespreking in het vorige boeknummer: Lambrichts 2013). Maar niet alles wat wetenschappelijk onbewezen is, is niet van waarde.

Dat blijkt wel uit de grote verzamelingen van kunstuitingen die voortkomen uit het werk van psychiatrische patiënten. In het buitenland is deze kunst bekend onder de naam ‘outsider art’ of ‘l’art brut’. In het Nederlands wordt de term ‘outsiderkunst’ vaak gebruikt bij gebrek aan een betere benaming.

Er is weinig typerend aan outsiderkunst, behalve dat de kunstenaar autodidact is en zich weinig aantrekt van de formele regels van de kunst. De kunst is een uiting van een geheel eigen vormtaal en thematiek. In 1948 gebruikte de schilder Jean Dubuffet als eerste de term ‘l’art brut’ om daarmee pure kunst aan te duiden en zich af te zetten tegen de gevestigde kunst die naar zijn smaak veel te bedacht zou zijn. In de jaren zeventig kwam de benaming ‘outsider art’ op, maar de betekenis veranderde niet. L’art brut of outsiderkunst valt buiten de gevestigde orde en creëert nieuwe ongrijpbare werelden.

Positie patiënten

De overeenkomst met de positie van psychiatrische patiënten in onze maatschappij is groot. Ook zij vertegenwoordigen vaak ongewild een groep mensen die zich buiten de gebaande paden van de maatschappij bewegen en daarmee outsiders worden. Met een grotere kennis van psychische stoornissen en een grotere bekendheid onder het publiek neemt gelukkig de tolerantie voor mensen met een psychiatrische ziekte toe. Een grotere zichtbaarheid speelt daarin ook een rol en de belangstelling voor outsiderkunst is toegenomen. Er zijn tegenwoordig musea die zich op outsiderkunst toeleggen en galerieën die juist deze kunst aanbieden. Ook zijn er de kunstcollecties van psychiatrische instellingen die bestaan uit werken gemaakt door patiënten en deze collecties worden ook steeds meer toegankelijk gemaakt.

Emancipatie

Het *Tijdschrift voor Psychiatrie* verbindt zich uiteraard sterk aan de emancipatie van psychiatrische ziekten en de mensen die daaraan lijden. Dat gebeurt grotendeels door de kennis over psychische stoornissen te verspreiden, maar

het Tijdschrift wil ook graag bijdragen aan een grotere zichtbaarheid. Wat is dan een betere manier dan het uitdragen van outsiderkunst?

Het Tijdschrift wil graag een forum bieden voor deze outsiders en we roepen instellingen op hun kunstverzamelingen, gemaakt door psychiatrische patiënten, aan ons redactie bureau op te geven zodat we een keuze kunnen maken voor volgende voorpagina's. De werken worden uiteraard met toestemming van de kunstenaar afgebeeld.

We hopen op deze wijze vele voorbeelden van aansprekende, ontroerende en verontrustende outsiderkunst te laten zien en ook de collecties waaruit ze komen onder de aandacht te brengen. En we hopen dat u, de lezer, erdoor geraakt en geïnspireerd zult worden. We horen graag uw reacties.

LITERATUUR

- Lambrichts A. Truus Wertheim-Cahen, Theo Festen, red. Soms ben je uitgepraat. Het atelier in de geestelijke Gezondheidszorg. Tijdschr Psychiatr 2013; 53: 1016.
- Thys E, Sabbe B, De Hert M. Creativiteit en psychiatrische stoornissen: recente neurowetenschappelijke inzichten. Tijdschr Psychiatr 2011; 53: 905-15.
- Thys E, Sabbe B, De Hert M. Creativiteit en psychiatrische stoornissen: verkenning van een randdomein. Tijdschr Psychiatr 2012; 54: 603-15.

AUTEUR

JAN SPIJKER is psychiater, Pro Persona Expertisecentrum depressie, Nijmegen, bijzonder hoogleraar Chronische Depressie aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen en hoofdredacteur *Tijdschrift voor Psychiatrie*.

CORRESPONDENTIEADRES

Prof. dr. Jan Spijker, Pro Persona Expertisecentrum depressie, Reinier Postlaan 6, 6525 GC Nijmegen.
E-mail: j.spijker@propersona.nl

TITLE IN ENGLISH

Outsider

Geen strijdige belangen meegedeeld.